

Uno Laht

MEIE, TIPPKUTID, ÜLE KOGU MAAKERA

(raamatust "Peost-suhu-jutte", Tallinn, Eesti Raamat, 1982)

Vana kütab liiga. Öhtul eriti. Siin ma nüüd istun, soojusest uimasena oma ärklis, kiri ees. Täna hommikul ootas see mind aiavärava postkastis, mille mutt jälle oli lukku keeranud, õngitsesin nailonjopi vööga pilust välja — pidin linna teise serva loengule jõudma (jõudsingi) —, ja kuigi olen päeva jooksul selle peaaegu sõna-sõnalt meelde jätnud, küll seesmiselt kõkutades (aga mitte lõbusalt, rohkem nukker kõdi kurgus), uurin praegugi neid ridu oma potirohelise laualambi kumas, nagu lootes, ehk veel midagi...

Kiri on Arolt, ridade hulga poolest küll rohkem Asralt, kuid see ei muuda asja. Kahju, seekord pole Beata isegi nime alla (või üles) vedanud. Käis ehk piima toomas? (Huvitav, mis kujuga on seal pakendid? Neljakandilised, liiter kummaski peos?)

„Kullakallis Rüüt, tõepoolest ära pahanda! Juhuslikult (see on Asra lemmiksõna) venis meie Eur. turnee, juba Antverp. ja Pariis—Lyon, 2 näd. kummaski, nii et kogu suve lõpp ja siia jõudsime täiesti ebasobival ajal, nagu sa tead. Nüüd, kus teil. vist on külm talv ja paugub pakane, sain mina alles päevitada, kui pruuniks, otsusta foto järgi. Ja sinu sõbra Aro saatus, kes praegu pakib oma kodinaid (?) ja segab mind kirjutamast, lahenes lähemateks aastateks juhuslikult väga hästi, kuid sellest eraldi hiljem, sest..."

Aroga sain sõbraks esimesest klassist, tänu muti jonnile. Jah, erikallakuga kool, mis parata, kui ta suguvõsa lepikust oli kunagi tõusnud see keelemagister, keda mul õnn pole näha olnud. Aga muti pöörast austust tolle varalahkunud tippkuti vastu tundsin igal hommikul, kui ta mind varavalges Meriväljalt bussiga südalinna küüditas — kuu aega kättpidi. Ainult sellest oleks piisanud, et mu keelehuvile (kui see tõesti oleks tekkinudki) põõna panna. Üheteistkümne aastaga (rohkem kui pool mu praegusest elust) selgusid hoopis teised huvid, kuid praegu juba kahtlen, kas needki on tõelised. Igal juhul peaksin muti jonnakusele tänulik olema. Mul lihtsalt poleks praegu vist aimugi Liibide olemasolust või nad oleksid vilksatanud mu elust läbi nagu juhutatute näod ja nimed, kelle saatus sind ei loksuta.

Paistab, terve igaviku ei pääsenud me pinginaabriteks, kuigi igal sügisel kobisime demonstratiivselt ühte. See oli meie klassi-juhmiste, preili Puhme pedagoogiline nõök: lahutas meelega semud, kes tema arvates loomult või särtsult liiga klappisid. Ja et Aro oli hiigla elava reaktsiooniga (juba siis tuli tal eht saja-meetrimise plahvatus nagu süüteküünlast!), mina aga üksikult kasvanud vabas looduses, kah natuke metsa poole, siis mõistagi pistis ta meid klassi kummassegi taganurka (Kamtšatkasse!), jäädes täiesti külmaks meie tulistele protestidele. Alles kuskil seitsmendas vajas see õeluse blokk ära õigluse täieliku läbimurdega. Siis kuulusime juba kindlalt kooli mansadesse, peaaegu nii paljudesse, kui neid üldse oli, sest tegime kõike koos: kossu, võrku, tennist, suusakrosse, rääkimata sprindist, mis meile mõlemale eriti istus (olime selles jah, vaat et juba seitsmendas, ülelinnaliselt arvel kui lootustandev tulehakatis, peene-kaelalised poolkutid!). Ja nii oli kehakaõpsil Kuulmanilgi hõlpsam meid tunnist välja tarnida, kui tõusime ühestsamast pingist (teisi segamata) — üliviiisakas kummardus ainedaamile (too vastab hapu noogutusega või koguni vihjab: „Nojah, võistlus on teadagi õppimisest tähtsam, minge-minge!"), ja me hõljumegi kikivarvul nagu vaimud, kerge põrandakriuksu (ja kadedus-ohele) saatel välja, vabasse maailma!

„Põgene, vaba laps .;," lauldigi natuke hiljem „Tallinnfilmi" rüütliromantilises ja vist üldse nende kõige enam vaadata kõlbavas filmiteoses. Naljakas, midagi on sealt jäänud mu peakolusse, nagu need tottrad värdsõnad (õps, mansa, pool- ja tippkutid, veel tobedam on muidugi kergeraks), ma ei saa sellest ajast mõelda ilma vanade tuttavateta, kui halenaljakalt lapselikud nood praegu tundusidki, ja lõpuks pole see sõnade süü .. . Arogi meenutab oma

kirjaosas: „Meie, tippkutid ...” Lause, mis kogu tänase päeva istub mul ajus kui nael. Jah, mõni aasia pärast seda „Viimset reliikviat” algaski meile see meeletu-mee-letu maailm, abituurium...

Loll tunne, täiesti abitu. Umbes kui tolkneks sul pidevalt kukla taga toosama rubiinkiviga pistoda, kõrvus kumiseb „Põgene, vaba laps ...”, aga sa oled aheldatud koolipinki, alandlik ja kõveras kui koerakirp, ning isegi su loomulik vaist on sind reetnud. Eales pole sul õrna aimugi, kes neist madusilmsetest abtissidest oma ainupüha aine keerab ribide vahele sulle või su kallile sõbrale, kelle hingevärinat sa tunnend küünarnukiga, või koguni teile mõlemale korraga, võrdselt saatuslikus tunnis, mis pakub talle veel meeldiva võimaluse teid paaris tõgada: „Sõbra-kesed, igav hakkab mul eksamil... ilma teie kaheta!”

Jah. olime omadega plindris, nii sees, kui üldse olla saab. Praegu on see muidugi kauge minevikuvirvendus (minu jaoks TPI esimese kursuse retrospektiivis, Aro jaoks küllap juba geo-graafiliseltki „untouchable”), aga tookord lõi see meid nii tuimaks ja hirmukrampi, et nuta või naera. Ja kõige lollim: maoli ei läinud me üldsegi oma kooli inglise kallakul, ei. Seal, kus andis ujuda vahespurtidega, puristasime, kõrvad pinnal. Ka polnud meie kool spordivaenulikum kui teised (hõbetopsikuid klaasi alla ihkavad kõik humanitaarkloostri!) ja mürgisemadki abtissid osutusid inimesteks, lõpuaktusel vaat et koguni liigutavalt haledakesteks. Ei, lihtsalt äkki selgus, et olime julmalt ninali enamikus täppisainetes. Just seal, kus aastatega klassis niigi näputäieks kuivanud meessool oli püsinud teatud üleoleku-mainene. Ja kurja juureks polnud muidugi need võimlemisest vabastatud „plikad-aurutajad”. Omaenda „pika viili” ja vaba-vaba maailma eest kasseeriti meilt nüüd vere hinda...

„Reinuke Reinuvader, mul on kangesti meeles see tore tormiline aeg, kui te Aroga sidusite ennast masti külge ...” nii kirjutab praegu Asra, „... käisite ringi, sünged kui meriröövlid, br-rrr, me kartsime teenijatoale isegi läheneda ...”

Jah, kõik sai alguse tollest süngest (ja pöördelisest) päevast, kui kumbki meist kogus vapralt viis kahte, võrdväärset lootusetut. „Rüüt,” ütles Aro täitsa masendatult. „Rabelemisega enam ei päästa, armaada surub sisse igalt rumbilt. Lippu alla lasta oleks plass. Kui õige see ebavõrdne lahing vastu võtta, siduda ennast grootmasti külge kohe tükiks ajaks, mingi või mõlemad silmad . . . Mis sa arvad?”

„Davai, Liibi, *England expects!*” vastasin ühesilmalise admiraliga kuulsa üleskutsega, kuid see lõõp jäigi meile surmtõsiseks lipulauseks kaheks pikaks (õnneks lumeta!) talveks, mil väänle-sime ausa tuupimise topeltnelsonis, ühise masti külge seotult (Liibide südalinnaarteris), ning me võitsime puhtalt oma täp- pisainete Trafalgari, kaotamata nägemist, mõistust, isegi kehakaalu, Sest sel ajal jõime kohutavalt palju piima, mida Beata järjest poest tassis ja minagi vahetevahel kaasa tõin. Ikka paar liitrit korraga.

Liibiks hakati Arot massides hüüdma (samaaegselt kui mind Rüüdiks), kui meie nimed sõerajalt spordiveergudele lipsasid (jah, kuskilt üheksandast alates, hiljem juba paar korda hooajal), ja täitsa loogiliselt, Nimedepanekul on meie kaugete esivanematega ilmselt labast nalja visatud: temal see, ole lahke, Aron Lieberschatz, minul see, võta heaks, Rein Külvirüüt! Jällegi võrdväärseid — vahest ehk seegi sidus meid? Parajad jää-tsinkuse iluuisutamispaarile, arutasime kord koos. Ja kui see vene tüdruk (neil on juba selline komme) küsis, mida mu nimi tõlkes tähendab, vastasin jumala tõsiselt ja tegelikkust lakeeri-mata: Possevnaja Ploštšad (nii hästi-halvasti, kui meie kooli olematu vene kallak susisevaid häälikuid hääldas), aga plika solvus, näost kohe näha, arvas vist, et pilan ta suurrahvuslikku uudishimu, ja mul tuli laskuda lingvistikasse ja koguni etnogeneesi (kui pagana targad me ikka noorelt olime! — ja see oli ainult kolm aastat tagasi!). Õnneks juhtus Aro olema käeulatuses ja plika kah taiplik (samuti keelekallakuga, käisid Leningradist meil ekskursil) ja nii me siis arutasime, et kumb ta siis on, mu kena sõber Lieberschatz. Kas armastuse aare või aarete armastaja? Ja tüdruk rahunes lõplikult, kui poiss kui kompvek (aga seda oli Aro isegi abtisside arvates!) viis ta esimesena tühjale tantsupõrandale, nii südamevallutaja stiiliga, et ma nägin, isegi Asra jäi üllatunult vanda laserdama . . . oma tohutute põhjatult pruunide hirvesilmadega.

„Rüüdike, ole rüütel,“ kirjutab Asra praegu, „mine, kui viitsid, 18. veebr. — märgin igaks juhuks, ehk oled juba unustanud — „Pärlisse“ ja tlelli kaugviib. sünnipäevalapsele üks hästi suur ja kohev lõik vahukooretorti, tead, jõhvikatega. Juhuslikult saab niisama vanaks kui see arv, ning nüüd kui paljuresinud vanatüdruk võib vanduda: need on parimad maailmas . . . muidu sõid sina beseekihi ja mina koore, aga nüüd, ole pai, näita iseloomu ja söö vastupidiselt. . .“

Asra teab, et olen küll metsik piimapump nagu Arogi, kuid isegi kõva trenni ja hundiisuga spordilaagrites vahetasime vahu-kooreporlsud kas või libedate makaronide vastu. Mulle on vahukas alati tundunud seebimaitsega ning imelik, Arole samuti, küllap solidaarsusest. Aga *never mind*, rüütel ma olen ja 18-ndal toimub „Pärlis“ see "vastupidine".

Tagantjärele mõeldes oli Liibide perekonnas paljugi nagu Vastupidi. Jah, silmade värvist kuni omavaheliste suheteni. Ei, see ei tundu mulle praegu, see tõesti oli nii. Aro sinisilmne, emasse, pesamuna Joel vaat et minustki, õlekubust, heledam, päris inglijuustega. Kõik plikad — Asra, Bcata ja koolieelik Patria — tõmmud-kräsud, puhtalt papasse. Või õigemini Abessc, sest „ema“ ja „isa“ seal nagu suhu ei võetudki: olid kas Leida ja Abe, või veel ametlikumalt: doktor. Veider kuulda, alguses. Ja mis mulle eriti pentsik paistis: nende kodus olid laste ja täiskasvanute osad nagu ümber vahetatud. Kord juhtusin pealt kuulma, kuidas doktor naisega kudrutasid vannitoas mingis pudikeeles. Aga pisemate Liibidega pidi vestlema ja vastama nagu parlamendis — just pidi, neil paistis lausa veres olevat teadmine, et sellest momendist, kui nad ronisid potilt klaveri-pingile (ainult omal jõul ja tahtel!), tuli neid kohelda võrdselt täiskasvanutega. Igas suhtes. Kui seda ei arvestanud, kaotasid usalduse, aga usaldus paistis olevat selles perekonnas endastmõistetav nagu hea tuju. Siiamaani on mulle metsikult sümpaatne seegi, et kedagi väikestest Liibidest ei veetud kättpidi muusikakooli, balleti- või tritsutundi (ometi oli Leidast ema kontsis tööl, repetiitor või. Ikkagi nagu suurem tõukejõud, kui minu muti keelekuti vaim). Ja kui mulle kõigest aktuseklimber-dustest, mida koolis kuulnud, tõesti sügava elamuse jättis just Asra esitatud vihnameeleolu prelüüd (Chopini tehtud, Mallorca saarel; muidugi ka koht loeb!), siis kindlasti seetõttu, et sa tead ja näed: inimene mängib hingest ja vabalt, omaenda lõbuks; kunagi pole teda klaveri taha kästus ega sunnitud. Ja isegi kui j minu puhul Asra suhtes võib oletada teatud erapoolikust (kah tola, mis seal enam oletada), siis Beata-tirts ju selle alla ei kuulu ja koolieelikud samuti... Jah, aga kõike, mida selles majas lehti, tehti kuidagi loomuliku õhinaga ja oli täitsa ükstapuha, kas keegi Liibi-plikadest läks leivapoodi, söötis pisemat, pühkis loiku esikust või valmistus ilulugemiseks (hm, etlemine! — niisama tobe sõna kui kergeraks!), ikka püsis neil näol mingi õndsas väärikuse ilme, nagu poleks tähtsusetuid või vastumeelseid toiminguid maailmas üldse olemaski, vähemalt mitte Liibide jaoks. Mulle meeldis vaadata, kui nad millegi kallal püsisid, eriti Beata, isegi huuled läksid tal maialt prunti, justkui hoiaks suus midagi väga head. Et noh, näete, nii maitsev, et ei raatsi alla neelata! Ka mina ei saanud midagi parata, et mulle see pesakond kangesti meeldis. Jah, mõnikord tundsin ennast seal rohkem kodus kui kodus.

“... vabanda, kui tüütasin uusasuka elu-olu kirjeldusega, mis pealegi on ajutine, vähemalt meie jaoks. Aga mul on imelik võlglaste tunne sinu ees, isegi see hüvastijätt, mäletad... kõik see segadus, ning ma süüdistan ennast üsna, et me ei saanudki õieti rääkida ja juhuslikult olen ma sinust alati...” — nii kirjutab Asra.

... keegi ei saa kedagi süüdistada, ega polegi nagu milleski, kui sulle on saatusest osaks langenud olla üksik laps (pealegi tangisünnituse produkt nagu mina!). Et kaalusin kilo rohkem kui tarvis? Või et mu lihane mutt ei näidanud üles oma silmapaistvat kangust õigel ajal (muidu kipub tal mõlemat üle jääma!). Ma mõtlen siis, kui neil vanaga koitis plaan mulle vähemalt üks plikatirts juurde adopteerida. Mõnikord, kui oma esivanematega jõhkralt käitusin (nüüd juba nagu harvem), serveeriti mulle seda liigutavat histsooriat. . . kasvatuslikult. Et ehk oluks ma võib-olla (tõepoolest, miks mitte?) iseloomult nagu pehmem

või. . . (vähem tangidesse?), kui mu kõrval liivakastis oleks siblinud õeraasuke? Olen selle jutu peale muidugi muia-nucl, aga tegelikult, kui mõelda, mingist õekesest olen vist alati puudust tundnud küll, ainult ma ei tea täpselt, missugusest nimelt. Nagu Asra? Või vajasin lihtsalt plikatirtsu, kes oleks hirmust kilanud, et ma alla roniksin, kui kõrgete rannapaplite latvades õõtsusin julgust proovides? Jah, ega keegi pole süüdi. . . lõppude lõpuks jäi neile mu kasvatamiseks ju rohkem võimalusi, lahedust siia silikaatseinte vahele (terve ärklikorrus, kui välja ehitada), lahedust muukski... ja kas vastutasuks minu poolt ainult trotsivat jahedust? Ei, sugugi mitte. Olen oma vanadele vist piisavalt tihti mõista andnud, et pean nendest täiesti lugu, isegi austan neid. Tõsi, nad on mättalähedased, kannad kõvasti maa küljes, garaažis, triiphones, küüned enda poole, aga neid ei tarvitse põrmugi häbeneda. Lihtsalt tuleb mõista: see on see linnastunud talupoegade väärt visa tõug (igiammu siin au sees olnud, kui uskuda koltunud tsunftikroonikaid ja värskelt moekat ajaloo-ilukirjandust; ja miks meeldivaid fakte mitte uskuda?). Ning nüüd, kus nad rügedes on jõudnud tüsedasse tuumikusse, peavad sellest ka kindlalt kinni. Nad ei jäta ühtegi uudislavastust vaatamata, räägivad hardunult kultuuritegelastest (Otsa tervis, Pandi või Talviku saated, teavad isegi, et Jüri Udi on tegelikult see kõhn noor näitleja, kes tõsise näoga nalja teeb), ja oleks liig neilt rohkem nõudagi. Mulle tundub mõnikord: nad vist ei unistagi eriti, või ei oska ma lihtsalt aimata, millest. (Loteriivõidust? Ei, enam mitte! Rahulikust vanadusest? Aga see on ju niisama hästi kui käes!) Imselt teen ma neile julma ülekohtu, kindlasti nad unistavad, näevad oma roosilisi unenägusid, kus võib-olla koguni kudrutavad (kah pudikeeles?), ainult väliselt on nad läbipaistmatud puunäod, kinnised kummutid. Sõrmega taevast torkima nad ei kipu, isegi mu kallis kangekaelne ema on leppinud mõttega, et minust ei tule Maiskit ega ka Sorget (koguni maakooli kahetunnilist inglismaani mitte, jumal tänatud!), ja vana Külvirüü muheleb heast meelest pihku (ta kasutab harva oma sõnaõigust kodus, rohkem konservitsehhis, kus on kõva käega poolbossiks), sest üsnagi tõenäoliselt saab must „rjadovoi inžener korablei“, kes, kui pea lõikab, konstruib vanale „Buckan-Wolfile“ mõne hooratta juurde.

Kas lõhnavad mu mõtted juba diislitest või tuleb see rahvuslikust alaväärsuskompleksist, aga igal juhul tunnen ma, et kuulun kokku oma vanadega, ma pole neist nigelam tõsieestlane; ja miskipärast arvan koguni, et maailma eksootiline pilt oleks palju vaesem, kui meiesuguseid puunägusid, pleekinud kulmude ja kilukarbihingega, siin rannas ei leiduks, vähemalt see näputäis, mis olemas. Jah, hiigla külmalt kaalun ma kõike seda. võib-olla tõesti, olnuks mul õeke... Ehk oleksin iseloomult vähem tangidesse?

„... keda miski ei üllatanud, oli Beata. Ainult et Louvre'is oli üks tiib tellingutes, ja ka Vahemeri võinuks tema arvates veel sinisem olla. Lennukis on ta kui kala vees ja kõigil turgudel puuviljamüüjate hirm, annavad poole hinnaga, nii lingib. Üldse on mul kahtlus, kas B-s pole juhuslikult kaotsi läinud...“

... Beata käis tollal küllap neljandas klassis (tunnid lõppesid varem kui meil, oli üksinda kodus). Ta kandis mulle selle loo ette hiljem, nelja silma all mõistagi.

„Rein, su mamma käis täna siin. Väga soliidne, suur, pehme, hiirhall ja natuke . . . õhetav.“ (Mutt oli luureürbiks tõmmanud selga naaritsakasuka, ehkki ilmaennustuse järgi polnud loota lumekübetki.)

„Mis ta tahtis?“

„Soovis teada üldist olukorda.“ Beatal kui esimesel koolist saabujal oli see igapäevane toiming; la oskas vastata telefoni-küsiilustele (kontsist ja haiglast) jahmatava täpsusega.

„Mida sa talle rääkisid?“

„Et Abe lõikab õhtuni, Leidal langes aken ära, tädi Maali läks suure pesuga isetentsi, mina toon kaksikud lastekast, ja kas la ei sooviks minuga koos klaasi piima juua. Ta ei soovinud.“

Aiman, et kui see mutile ühe hingetõmbega ette vuristati (nagu mulle), tähtsa näoga, meelepeaks sõrmi koolutades, võllis see proua Külvirüüdi kasukaaluse niiskeks ka ilma pakipii-mata, mida siin majas küll vist oma viis lehmalitrit päevas pruugiti.

„Ta muretses, kas siin pole kiisas ja kas sa pole meile lüliks.”

Kitsas oli neil kindlasti, kolmele toale vaatamata (isegi „Beckeri”-alune oli täis tuubilud: noodid, raamatud, tolmuimeja, vasktoruga grammofon), ning me saime Aroga köögitagust teenijatuba kasutada vaid seetõttu, et Maali-tädi, väsimatu hing, oli kogu aeg jalul ja läks hilisõhtulgi kõrvalmajja sõbranna poole.

“... et meil kõigil, vanematel ka, on väga hea meel, kui poisid õpivad. See pole üldsegi tüli,” kuulsin Beata piiksumist. „Aga kõige rohkem huvitas teda,” plikatirts ajas oma kahupea kavalalt viltu, „kuidas sa suhtud mu vanemasse õesse.”

„Kuidas ma siis suhtun . . . sinu arvates?”

“Teatasin su mammale,” Beata pidas tähtsalt välja põnevus-pausi, „et minu arvates sobite Asraga täiesti viisakalt, nagu peab, sõbralikult!” Ja la suunas mulle oma pruunide kuulsil-made sügavtõsise pilgu, nagu uurides, kas polnud vastusega eksinud . . .

Tõesti, ma arvan, et Beatast võib tulla psühholoog, naisfakiir või midagi niisugust, ja see pole temas üldse veel kaotsi läinud.

Ja kui Asra kirjutab: “... mäletad, kui võrratud olime Aegnal? Kas ainult puhas tundeabadus, mida ei varjutanud miski? Nüüd jääb see meile nagu väljaspool aega ja ruumi, keegi, kes ka astuks edaspidi meie ellu, ei suudaks sellest täpetki kustutada, ning see on nii hea, mu kauge armas-kallis Rüüt!” — siis arvan ma niisamuti, täpselt.

Ka kõige inetumail „külma sõja” hetkedel pole ma mutile tema salajast missiooni ninale hõõrunud. Ja ka mutt pole kõssanud, oleme kanged mõlemad, mina küll rohkem tangidesse. Ja ehkki ma ei kahtlusta teda liigses taktitundes, hiljem pole ma ta juures märganud 007 nuhkomaaniat, või ehk seepärast, et nüüd on mu suhtlemised siinpool tema arusaamiste piiri? Kui ma pühapäevahommikuti mõne piiga ärklitrepist alla vannituppa jalutan (kes teda pärast külma dušši peanoogutusega teretab), ootab ta küll kõõgiuksel, et lootust kaotamata küsida, kas noored ei sooviks tassi kuuma kohvi. (Mul on elektrikeetja üleval.) Aga eales pole ta endast märku andnud, kuigi ärkab hiirc-kröbinastki, neil, tõsi küll, harvematel, vindilistel juhtudel, kui kaartrepist vetsusse tõttav öökülaline (mõni asjalikum ikka jagab seda kraapimistevastast lihtmoodust!) komistab ähmiga meie kolmjalglauale ning ajab maha läkitud plätaka vask-vaagna, mis kumiseb kukkudes nagu neegrirumm, kumedalt, ja jääb kempuskiiruslaja ehmatuses põrandariidele pöörlema, ning ma kujutlen siin üleval ringutades, kuidas tüdruk seal õhkõrnas impordis kükitab, külm vaskplätakas peode vahel, voodisoojad põlved vudisemas armu järelvärinast ja lapsesaamise hirmust. Minu jaoks lootusetult tuimaks laotud inglise keeles (nagu see täkiliseks pinnitud vaagen) on olemas üks pagana täpne väljend, *unwanted child* (mittesoovitud laps), mis mõtteliselt ei kattu *love child*diga, vallaslapsega. Ja see peaks olema jumala õige. Niisamuti nagu meie soovidest ei sõltu päritolu, rahvus, nahavärv ega koht, kus ilmume päikese alla (kõik me satume siia mingil kombel juhuslikult ja soovimatult, vähemalt enda teada), niisamuti ei tobiks me nõuda oma armastuselt (kui see on puhas, ma mõtlen), et ta kükitaks, vaskplätakas süles, ja kuulaks hundikoera lõrinat õues ning ärganud piibumehe kõha laineklaasist ukse tagant (kes ei näi põrmugi pakkuvat end õnnelikuks vanaisaks, kuigi mingil talle omasel konserveeritud kujul võib seda üsnagi tahta). Jah, puhta armastuse lapsed, kui neid üldse soovida saab, peaksid olema küll kuidagi täiesti erilised ... vist natuke šopäänid, vist natuke noored puškinid (mõtlen vaid välimust!), ja kas mitte ka Jeesus-kristus-superstaarid? Jah, meie ajal. kui keegi ei roni vabatahtlikult ristile (riste tõmmatakse vaid spordilotos), vaat et kindlasti.

Pagana pihta, küll vana kütab. Homme hommikulauas küsin muti käest pidulikult, kas ta mäletab täpsemalt seda piibliütlust: «Imevate laste suust pead sa (seda?) kuulma...” Kas igavesti või igavest? Tõde pole ju kunagi igavene; aga mutt peaks teadma, kumb seal on, ta on mul ju targakene, leeris käinud. Ja üldse, piiblis räägitavat palju lastest.

“Käisin siin hiljuti vaatamas „Jesus Christ Superstar’i”, värv. l. ekr., hästi võimas. Ja kangesti naljakas oli kinost väljudes sattuda soojas öös samasse maastikku, rooste- või veripunane? savimuld ja taamal ähmaselt sinetavad mäekuplid, sest see on siinkandis filmitud, kas just päris meie väikelinnas, ei tea.”

. . . ometi abiellutakse parima sõbra õega, üsna tihti vist, ega loeta mingiks perverssuseks. Imelik, ma pole isegi unes Asraga kunagi amelnud. Ka pärast seda, kui pikk rannapäev meid kuumaks oli kütnud ja siin ärklis sai istunud, või pärast üsna mitut head-ööd kaelustamist Liibide välisuksel, mis tagantjärele mõeldes polnudki liiga õelikud — kojusaatmiste kohta. Aga kui ta sellest samast kaartrepist ilma igasuguse valehäbita vetsusse lippas, nagu kandes oma neitsilippu rõõmsalt kestendaval nõbini-nal, ei saanud selline mõte mulle pähegi tulla. Ja kui ta mu! sea! Liibide välisuksel kaelas rippus, naerust särav, ja huultega põske nokkis, muutus ta alati Aroga nii sarnaseks, et hellitusi jätkata tundunuks mulle loomuvastane . . .

Lollus, kui praegu mõelda, absoluutne lollus! Maailm poleks sellest üldsegi kokku varisenud (ka mitte Liibide oma, vähemalt Aro poleks tülisimusi teinud). Ise me saime nokad märjaks kuskil seitsmeteistkümnendal, südamaa spordilaagris (juhtusid olema aktiivselt heatahtlikud kettaheitelotad), ja ka edaspidi võtsime seda kui loomuliku klapi jätku, mille pärast ei tasu kaotada hingerahu ega taskurahagi. Võib-olla just seetõttu, et liiga põhjalikult teineteist tundime, jäigi meil Asraga kõik teisiti. Aga tegelikult peaks see olema ju tugev alus, tarkade arvates, ning ometi miski pani meid otsima teineteise lähedust. Kindlasti ei pidanud ma teda enam lapseks, kui me kahekesi seal Aegnal kivide taga vinges luules merevett soojaks sumasime; tean, kui kaunis on ta nõtke keha, olen kuivaks väänanud trikood, näinud ta pähkelpuunide reite ja valevale rinnamüksude kumerusi (ka jonnakalt säbrus niudetutti); võin kinnisilmi kujutleda ta kõnnakut kivil (nagu kannaks midagi puruneda kartvat) või ta ringutusest naha all tõusvaid tiivanukke (päike tuli pilve tagant välja!), ta harjumust hambaid pestes juuksepuhmast nõksti! kaelale pilduda, ja mis mind alati lõbustas (täiesti Arolt mahaviksitud komme), vasakut kulmu kurjalt kissitada, nii tenniservi ajal ja üldse, kui kogu tahtekindlus tuli ühe hoobiga mängu panna. Ja kõige tobedam, seda tean ma surmkindlalt, mind poleks ta altkulmuvaatega kuu peale saatnud ja ta ranged põhimõtted (mõni eputab nendega kui „viimse reliikviaga“, kuid Asra omadesse ma usun) oleksid sulanud, päikesesoojust jätkus meis mõlemas. Pagan, küll vana on kütnud; ei taipu ka: kõik liigne tõuseb ju minu põõningule!

Jah, praegu vaatan teda ilmselt hoopis teises valguses, mitte oma laualambi potirohelises kumas (ega vist ka mitte selles võõra taeva seniidist kiiskavas, kus ta värvifotol mu ees on; liiga kontrastne, et olla reaalne: erk roheline, moekad prillid, lumivalge riie ja pähkelpuun, käsivarred, sääred, kiitsuke vöökohti), sellisena on ta minu jaoks vaid tükk eksootikat, väike vilgas kena tips, kes kuskil seal sagib lõunamaisel tipptunnil, oma värskest ärganud naiselike huvidega ärivitriinide vastu, ja kes teab, kui arvestavalt... Ei, ma näen teda hoopis teises valguses, ja imelik, mul pole kahtlust, et on kättesaamatult kauge. Ma isegi oma unelmais ei sooviks tema sissemarssimist siia ärkli-luppa, sest siis äkki peaksin tõesti (kas või bravuuri mõttes) üritama, et kuidas oleks, kiisu, kas proovime järele, kui hästi voodis sobime? Ja seda ma ei tahaks, ausõna! See kaunitar seal (kelle naiseks saab, pole minu asi) jäägu lipsama siia kaartrepile kestendava ninaga. Ja midagi peab temas püsima Aegna kivide jahedusest ja mu (vennalikest?) narritustest-silitustest, kogu hellusest, mida ikka veel säilitan kellegi jaoks. Miskipärast tahaksin hoida just seda kandilistes päikesepillides pilku (mida ma ei näe!), sest mulle tundub, et ta vaatab põhjakaarde, otsib oma esimeste ahvatluste märklauda, Rüüt-poissi raudrüüs, keda võib usaldada. Kahju, viimastel aastatel pole olnudki õiget talve, mis kaanetaks mere paari ööga helesiniseks, silmapiirini. Ma pole oma elus kordagi näinud virmalisi, aga siit Meriväljalt saavat neid näha, tõsi küll, väga harva (Soome sõja ajal oli viimati nähtud) — peab olema käre talv. Sellel ümbrikul on helesinine mark.

„... asub juhuslikult mäeküljel, küpresside küünlad viivad lookleva tee läbi puuviljaaedade üles ... öö matab nagu mustast sametist kott, aga kuiv janune maa jahtub aeglaselt, nagu vastu tahtmist, koiduni. . . Tsikaadid on sinu (ja minu?) rukki-rääkudest tüütumad, kuigi ainult tirtsused, nendega harjub . . .“

Kõigea harjub, sul on õigus, Asra. Võib-olla tuli see mulle lihtsalt liiga ootamatult? Lõputunnistused käes, aktus ja „karja-lasme vasikatantsud“ (nagu lähendas üks muhe mööduja papi) möödus, korraga olime Aroga tõesti nagu puuga pähe saanud. nii järsult

katkes pinge. Ja imelik, esimest korda tuli mul teda lausa vägisi trenni vedada, kuidagi kinnine ja mossis oli mu sõber. Minus tärkas raudne teooria, ilmselt täppisainete tuupimise tulemus. „Tead, Arts,” ütlesin talle, „näitame seekord marki päris hooaja algul.” Ja mäletan, targutasin veel, et riiklikud treenerid, ohmud pikast talveunest, nuusivad praegu tipp-kutte nagu karud kevadisi jõhvikaid. Ta võitis pikapeale vedu, ikka kuidagi tujutult. Aga siiski vahetult enne jaani, otse avavõistlusel (mis jäi ka meie viimaseks koosjooksmiseks üldse) toimus temaga midagi seletamatut, müstilist isegi nüüd, kus ometi mingit põhjust võiks oletada. Tavaliselt öeldakse äkk-piahvalus, aga see kõik on mulla, igas sprinteris on alati süüde ja kütus, kuid peab olema veel üks reaktiivne lisalaeng. Muidu poleks see võimalik! Igal juhul, kui me pärast finaali teineteise najal losusime, olid ta vesihallid silmad pingutusest nii tühjad (nagu pimedat), et hakkas kõhe ka selle kära ja sagimiseta; sattus olema luuletu ilm ja kronomeetrid korras (kah ime siinkandis!) ja Aro aeg, uskumatu 10,4! (minul, just nagu tema õhuvoolus — 10,6) — poolteist meistrinormi ühest jooksust. Teadagi ei kerki sellelt kamarakillukeselt Borzovi-lõhnalisi nagu puravikke, üksainus viskas ennast olümpia topi (ilma flopita) ja seegi oli läbi-lõhki-fanatt Tarmak, pealegi Nevski trennistiil. Nii me seal hingeldasime poolsegaselt, kuni tähtsamad asjamehed käisid kätt katsumas. Külitasin murule (krambihakatus kõhus) ja siis ütlesingi naljatoonis: „Noh, Artsman, kumma nüüd valime, Tartu või Tipi, paberid jooksevad dekanaati ette . . .”

Jah, see tuli liiga ootamatult, tänini ei taipa, miks oli ta seda just minu eest kogu aeg varjanud. Mäletan, mõtlesin veel, et „Adidase” tõmbeluk on „sisse sõõnud”, viskas selle nii tormakalt maha, heitis mu kõrvale, vaatas mulle oma ikka veel imelike silmadega otsa ja ütles: „Rüüt, põrutan minema. Töötatud maale, Iisraeli, kahe nädala pärast, *bastal*” ning äigas nae-laka ninaga „Adidast”, kott jäi lömmi jaanieelsele murule, valge kiri nagu kõver karjatus mingi mõistmatu ülekohtu pärast . . .

Kui me koos passe kätte saime, oli ta mulle näidanud enda oma. Õigus valida rahvust, see tundus mulle siis kangesti põnev (jah, alles olime lapsed!), et üldse saab nii endastmõistetavat asja valida. Ma ei tulnud selle pealegi, et on küllalt neid, kes kuueteistkümnendaastaselt peavad otsustama, kas edaspidi lugeda end venelaseks või tatarlaseks, kui sul vanemad on kahes lehes (keda nad ise ju valinud pole), ja mis tähtsust sel üldse: Aro on istunud mu kõrval kõik need aastad eesti koolis (inglise kallakuga). Ja järsku taipasin, läbi kogu imestuse, et ta seesmine vedru pidi olema tublisti rohkem pingul minu omast, et seal peab olema mingi hell koht, kuhu patsutada ei kõlba, et ma ei saa talle öelda: „Pull lugu. nina püsti, minu jaoks jääd eestlaseks igavesti!” (Mõelda, kus vägev lohutus!) Aga vähemalt me hulkusime vanas linnapargis pika pimedani, rääkisime kõigest avameelselt, ainult mitte sellest. . . sest polnud nagu põhjust. kõik see oli tehtud enne meid, ootamata meie saabumist siia maailma . . .

... ainus, millega ei tahaks harjuda, on, et inimelu kaob nagu neil tirtsudelgi nähtamatult öös ning päeval ei näe neid keegi...

Tirisin Aro stadkalt Meriväljale. Bussis vahtisime teineteisest mööda, justkui näeksime esmakordselt rannalooka ja tormi-murru lanke rivvi istutatud mändide vahel. Oli laupäevaõhtu, hiirhallidest individuaalidest tõusis leililõhna, mu vana sättis pihustit peenramaal: maasikad olid valged ja kribud. Ütlesin talle, et jooksime meistrinormid (mina õieti poolmeistri oma) ja et vajame lõõgastuseks „pool toopi” konjakit. (Mis maht on toobil üldse?) Vana läks sõna lausumata majja, tuli ja pistis mu särgi rinnataskusse kokkumurtud „punase”, noogutas Arole väravas ning läks tagasi pihustit seadma. Mu üle-lootuste-keskkooli-lõpetamine tekitas temas mingi aukartuse (aga oma tsehhi plekk-kõrisid siunas ta alatihiti), või aimas ta mu meeleolu? Küllap pidi miski meis nuusutatav olema, sest ka rannakohviku šveitsu, muidu noriv, vahtis korra ja tõi pudeli läbi saba liigse mölinata.

Sirutasime ennast merre kustuva kamina ette (nagu see meie kandis visiseb kogu heleda pööriöö), toetasime küürud kiitesse ja kulistasime kolmetärnilist, tundmata maitsetki (vähemalt mina). Jõime vaikides kui paadialused (pole elus kohanud!?) või surmaminejad (samad sõnad!), nii et rüüpasime kui kaks Jean Gabini, hüvakätt tühjad kabiinid, ees

lainevoldisel liival adrukuhilad (märk, et randa riibutakse), ja luite taga kõõlutasid rivvi istutatud männid, need tuulekeelte vabakuulajad, erikallakuga mere poolt, kes ometi ei küsi viisat küpresside maale . . .

Mu pea lõikas kui klaasi (jook ei mõjunud tühjale maolegi; pärast pingel see nagu aurub?) ja mul oli kogu aeg tunne, et pean midagi ette võtma, nüüdsama, äärmiselt otsustavalt, et ainult minu läbimõeldud tegutsemine päästaks Aro sellest fataalsest jamast, kus ta vahele jäi (nagu satutakse tänavakaklusse) ähmaste asjaolude pörkel. Ja kui bürokraatia kobakale hoorattale kaigast enam vahele ei torka (pöörleb, seda ta teeb!), siis tuleb kohe, silmapilk, siitsamast luite otsast, läkitada palvekiri (mõttes oli: võimalikult kõrgele, miskipärast Kossõginile), et see on kohutav eksitus ja inimsusevastane tegu lasta mu parimal sõbral tormata teadmatusse just nüüd, kui silmapiir meile avardus, midagi reaalselt nagu koitis... Mulle tundus, et piisab mu otsustavusest, ja kõik muutub olematuks. Võime jälle endist viisi muretult lõõpida ükskõik millest või kellest, saata kuu peale kohalikke ja üleilmseid kretiine, kes ei taipa üle olla isiklikest või maailma tobedustest, et näha (nagu meie, ainsatena!), mis selles hiiglaslikus progressimängus on läinud ilmselt viltu. (Ja mitte lollidena kaasa triblada!) Mu pea lõikas kui klaasi, ent äkki taipasin: see pole enam rubiiniga pistoda abituuriumi ajast. . . ning ma usun, Arolegi koitis see, et olime kaks sipelgat kuutolmusel kuumaastikul, kumbki saatusesõrmega torgatud augus, sibamas kaalutult. Ei aita meid seekord lootus oma võimistele: võrrand on lahendamatu, finišilindiks on horisont, sõprus ja spurdivõhm on SUUR NULL! Isegi hea tuju või asjast üleolek ja mingi teravmeelitsev koondanekdoot oleks kõlanud praegu timukanaljana seeriast „Kas ei kõdita?“. Ma ei suutnud isegi pärida, kas nende põhjus on kaalukas, sest miski ei kaalunud enam kuumaastikul, augus ... (Sipelgate noorus lõpeb vist kiiresti? Kui kiiresti?)

„... et inimesed ei oleks ainult oma saatuse mängukannid, vaid saaksid aktiivselt sekkuda, et kõike seda muuta, kuid muidugi tegemata halba või valu teistele, kes juhuslikult ei mõista põhjusti, mis . . .“ kirjutab Asra praegu.

Juhuslikult võisin teada koguni kahte põhjust: sel nende vanaonul Kanadas oli erakliinik või koguni mitu (saatis stereomaki, priima kaamera, olin ise proovinud), muidugi võis tal pulbrit paksult olla. Aga doktor Abe ei paistnud mulle kunagi inimesena, kes mõtlematult mõne niidi katki rebib (olin sellele mõelnud, ta lõikas ja õmbles ju südameklappe!), ning Leidast-emal ja kõigil väikestel Liibidel pidi neid niite selle maa küljes ju olema, ning küllap olid nad valusad, rebides. Ning peapõhjuseks ei saanud olla ka pärandusepatakas. Olin alati imetlenud Liibide üleolekut rahast, asjadest ja moest (kui võrrelda minu mutiga või mõne naabriemandaga, need lendaksid kui mesilinnud *way of life'i* suunas). Juhuslikult (kummitab see Asra sõna!) võisin oletada ka süngemaid niite, mida doktor tõesti soovis rebida (omaenda haavadest) . . . Kuskil seal Pärnus on mingi Beti või Peti ait (ilmselt suur ladu?), kus hävitati kogu doktor Abe perekond (ta ise oli pioneerilaagris, pääses Venemaale): mehed lasti maha, naised ja nääpsukesed õed-vennad (ma ei tea, kui palju väikesi Liibisid tookord oligi) mürgitati — neid oli enne hoitud näljas — miskipärast p i i m a supiga! Fašism, öeldakse lihtsalt, aga muidugi tegid seda minu väärt matsitõugu jõmmid, edasipüüdlid pürjelid, poodnikud, lihunikud, laulu ja spordimehed (ehk mõni toleaeagne tippkuttki?), kes seal aidas jaurasid. Ma mõistan täiesti, et nad Pärnu kandis eales ei suvita (Moskvast käivad paljud juudid, peavad sellest kuurordist lugu), aga totter võrdlus, ka seda suppi keedeti ju eesti piimast, mida nad üldsegi ei põlanud, need Leidast sündinud heledapäised ja tõmmud tänased noored Liibid. Aga doktor peaks (paremini kui keegi teine?) jagama, et vanu haavu ei rebita kunagi lahti — see ei aita. Pealegi (nagu me Aroga passisaamise jutus arutasime) oli see kõik enne meid. Ja kuigi me vihkame seda aega ning neid jõletisi, meie elust jäägu need asjad väljapoole nagu igasugune juhm jälkus. Ja nüüd said need korruga mingi tähtsuse (hoopis meie jääme väljapoole?), seostusid fataalseks puntraks, kus isegi enam ei eralda niite, mis kedagi kõige rohkem ühendab, mis vähem . . .

Pudel oli tühi. Vahtisin läbi selle põhja Soome lahe leiget loojangut (nagu oleks jahtuma valatud piimakissellil paar puruks pressitud jõhvikat ääres). Viimane süsi mere

kaminas, kuid mul polnud oma sõbrale öelda midagi sellist, mida sõnadeta ei taipaks.

„Sitta kah, liigutame!“ Aro hääle kähedusest jagasin, et luidete vahel oli röske, isegi külm. „Tead, ära vaata seda nii traagiliselt.“ Ta võttis mult pudeli. „Igal asjal on vähemalt kaks aspekti,“ lõi näppudega vindi peale, kukutas kolksti! prügikasti, „ja tegelikult pole kumbki teisest sitem!“ Tegime kangete kurekoibadega kükkhüppeid, lainevoldilisel liival üksildased adrukühilad ja veel üksildasemad koerajalutajad, sörkisime neist mööda, jooks lõi vere käima ja konjakileili verre. „Abest tuleb kah omamoodi aru saada . . .“ rääkis ta just nagu minust mööda, „Adidast“ rihma otsas kaaludes. „Unistab lõigata omas kliinikus kümmeaastat täiesti sõltumatult, jätta endast meetod või midagi niisugust. Ehk saab veel Joel-põnnist talle järglane. Mind see amet ei tõmba, sa tead, ja Leidal, miks peaks tal selle vastu olema, kui plikadel pärast kolledžit on nats kaasavara.“ Aro muigas.

„Väikekodanlusest ei pääse, vennas, kindlustada järglaste tulevik, tähtsamat asja pole ollagi, ei siin ega seal.“ Ta ohkas. „Nii et närv lõdvaks, Rüüt, elame üle . . . Ega me sinna Töötatud Maale vist kauaks jäägi, kolime lombi taha, *uncle* Schmulke vigvamitesse. Ja reisida kah põnev, minu jaoks nagu õige aeg ja ainumõeldav šanss, kas või proovida seda me erikallakuga ingat (ta deklameeris loojangu puruks pressitud jõhvivate sekka "*Throughout the world where sun never sets and blood never dries*"), aga pea meeles (Aro tõsines), paljasjalgseid fellahe ma konvoeerima ei hakka (siis polnud teisest sõjast veel kõhkugi) ja siitkandi poistele pean pöialt eluaeg . . . Meil oli pagana tore noorus, Rüüt, kahju, et otsa sai ”

Kui ta buss oli läinud, lõögastusin pisut põõsa taga, mõeldes (miskipärast) sõjalis-patriootlikest mängudest (ehk silkasime lõbusalt umbes samasuguses metsaaluses), ja pioneerid olime koos (aga komsomolis kamandasid „võimlemisest vabastatud“ plikad, nii tundus meile, sinna me ei astunud). Aga eriti kummitas mõte: millise märkega kannab komissariaat tema maha?, ja teine, veel totram, peaaegu visuaalne: nägin *uncle* Schmulke erakliiniku vastas üle tänava üht lamedakatuselist kanada individuaali ja roosapõskset vanahärrat, kes kastekannuga piserdas roose garaaži ees, ja ma võinuksin vanduda, et see oli üks neist jommidest, kes seal Peti aidas . . . Põõsas lõhnas mahalaagerdunud moldaavia päikesest; võbisesin üle kere: jahedad on need meie põhjamaa valged ööd. Aga vanamees kütab ropult, praegu, kus talve pole ollagi. . .

Nende sõiduni jäi nädal, kui käisin (paaril korral) Liibide poolt läbi, aga see polnud enam endine hubane „grootmast“, vaid läbisõiduhoov, kus aina näisid sagivat mingid nõuandjad, ostjad või sugulased (kelle omad, ei teadnud isegi kõigeteadja Beata; nii piibellike nägusid pole meie linnas nagu varem märganud) ja õigest inimlikust hüvastijätust ei tulnud tuhkagi välja. Lihtsalt torkasin kiiruga nipsasjad pihku (loll sõna: meened!), Asrale-Arole nahast märkmikukaaned, peenrahakoti Beatale, kammihoidjad kaksikutele, prillikarbi doktorile, lilled Leidast emale. Suudlesin miskipärast Maalit põsele, see hakkas vesistama, ja tegin päkad. Sadamasse ei läinud ma meelega (nad said loa sõita Helsingi kaudu, kuskil Antverpenis ja Lyonis asuvate sugulaste tõttu), sest minu arust pole imalamat pilti kui saatjate rõngas ümber kodustatud soomlase või lahkuva väliseestlase (juhmilt õnnelike naeratustega kui laulupeoliscd). Võisin niigi kujutleda kogu seda Liibide pool nähtud mansat kail, lehvitas, hõiskamas või nutukoori korraldamas. Seal puudus vaid minu lame lõust. Kui laev välja keeras (näeb Meriväljalt kui peopesalt), aitasin vanal pihustit tassida, ei mäletagi, üle mitme-mitme suve, — maasikad olid juba ilmet võtnud. Aga pärast ei leidnud nagu majas enam asu, küsisin vanalt autovõtme, jõudsin enne hämarat Klooga randa (üle tunni, rohkem me trandulee *De Lox* ei võta, ja pikk läbilinnasõit), ujusin kuni väsimuseni (vesi puhtam ja leigem kui meil — läänetuul), jõin rannabaaris tassi kohvi püstijalu (polnud tuttavaid nägusid, keda küüti võtta), aga tagasiteel oleksin äärepealt ennast hunnikusse ajanud: jäin rooli taga laevatulesid vahtima (läks täies kumas läände, selge, et mitte Helsingi, aga samal ajal seisis nagu paigal; kaugus ja kõrge kallas petavad). Korruga rabas mind tunne, kui hõljuksin kaifis, et kihutan hoopis glisseril, võör püsti, vahujoon ahtris, ja et see laev on peatatud minu pärast, mind oodatakse . . . Kui vastutulev isekallur mind pimestas (juht vehkis ja sõimas paremalt mööda tuisates), olin niisama hästi kui paepealsel (pime õnn, kaldajärsak võib seal olla oma paarkümmend meetrit).

Kuskil juuli lõpus tuli kilekaart (keskel Eiffel nagu vanaema riul, ümber

postmargisuurused vaatenublud linna tuntumatest kohtadest), paar segast rida Asralt, et väljalend Orlyst viibib (miks? streik või?), ja hüvasti, Euroopa kirkas vaim!? (Mida ta mõtles küll selle all? Minu humanitaarne vaim kõlbaks rohkem vist kirka tööks. Et võtta amet vanalt üle — kütta torud lõhki?!) Ja siis sooviti mulle veel head päevitamist (oletasin, et ise polnud ta selga paljaks saanud, ja ei eksinudki: tänasest selgub, et tiirutasid ju läbi mitme suurlinna, südasuvel veel lastega, teadagi hullumaja). Aro oli visanud: „*Salut!* valgelt vareselt!”, aga see-eest Beata konksudega täisnimi ronis alaservalt uljalt üles (nagu Napoleonil tõusu tipus). Seda tõsitähtsat nõbinina oleks kõige rohkem tahtnud suurilma saginas näha, piima-pakitagi, kas või tühjade peodega, ainult neid teraseid kuulsilmi.

"Kullakallis Rüüt," kirjutab Asra, “*juhuslikult oletan, et sa ikka muretsesid meie pärast, tunnista, eks?*”

Suur vaikus, ligi pool aastal ei kihku ega kõhku. Muidugi olin kõvasti tegev: uus, ratsionaalsem keskkond, arvestuste (ja mittearvestamise) süsteem teisem. Mõni võistluski, kergelt lehtsabade koormust ja stipishow'd, nii et ega eriti leinanud: „Žili-bõli da zabõli!” (nagu öeldakse keeles, mis laevajõuseadmeleks vajalikum kui mu *käkk-queen's-English*). Aga mõnikord kibeles keset „Kalevi” mängu telekat Soomele keerama, mitte Englise kuningatütre pruutkleidi lehvide pärast (mutt neelatas siis mulle otsa nii tähendusrikkalt, nagu oleks tal nüüd imeselge, kuidas peab ennast üleval mu pulmas), vaid päevauudisteks. Nad andsid Araabia—Juudi rinnetelt otseülekanedeid vaat et samast tunnist, ja mõnikord tabasin uurimast naervaid nägusid soomusveokitel, et järsku mõne mütsinoka alt kraaksatab mu valge vares (läbi telestaari): „Persses, Rüüt, *nach Kairo!*” Tuli hoopis üleilmne kraanide kinnikeeramine (välja arvatud siin Meriväljal: vana lahmib „õlirelva” katla alla, nii et istun praegugi siin ärklis kui sõjavangid Siinail, suspede vael). Siis läks lumi (paks udusupp merel), ei toonud uus aastagi hele-helesinist jääd ümber Aegna, kus Asraga vett soojaks hullasime, ei „kelkude” valgeid purjesid seilama kiilaskaanele, pakast aialattidesse paukuma, vinnal isi öisesse põhjataevasse (mida vahest ehk näen veel kunagi, ainult ei üksinda). Aga sellel kirjal, tänahommikusel, on just nagu nimme... hele-helesinised postmargid.

„. . . *Jom Kippuri e. oktoobrisõda me ei näinudki, ainult blind up ja tv-s, Beata käis küll liivakotte täitmas (3 p), kuid neid ei veetudki ära, arvab, tegi järgmiseks sõjaks ette. Ootame õhinal Kan-sõitu, Abe on tegevusetusest kole närvis (kes poleks?), aga juhuslikult liikkub see kohanemiskursuse tõttu vähem. 6 k. Tüütu? Kohe kuuled lõbusamat. Hiljuti toimus tähtis visiit meie ajut. residentsi. Kolm immigr. ametn. Juba ruumi lävelt naeratades: Pakume väga soodsal Foundationi suunamist USA-sse. Kus on härra Lieberschatz? Abe ei kaotanud stiili, tõusis aegl.-soliidselt, silus oma nõuk. toorsiidist pidžaamat, pungitas põski (tead küll!), et palun, mis tingimused, ikkagi üle vee, mõistad? Aga vean kihla, edasi sa ei aima — söö või vanad ketsid —, need immid vangutasid päid: Nein, Herr L. peab olema Zwanzigjährig, erakordselt andekas Kurzstreckenläufer! Vaene paps, ta silmad tõusid üle prilliklaaside otsmikule; et mitte naerma pahv., jooksin verandale, kus A. põõnas lõunauinakut. (Ta pole üldse lohe, sa tead, see on kasvust — 5 cm suvega, dok. üt. reisiärritusest!) Kui ma oma kalli unesegase venna ruumi nügin, selgitasid immid p-jasti, et usuvad t-sti, et dok. on slmpstv süid. krg. im Balt. St-n, aga et v-ge, Lieber Schatz, meil piisab siin m a a i l m a parimaid! Kindr. ja milj-re jääb ülegi, lis-d nrdes. Abe kuulas, kaelasooned paisunud kui mumpsis lapsel, mul oli tast kohut. kahju, kuni huum. teda päästis: „Noh, siis olen vähemalt äkksprinterit papa!” Eks olnud, nljks?”*

Aro teeb lühidalt: „*Hei-hei, Asra on kõigest lobisenud, ütlen, olid, prohvet, mäletad meie jaani-nätsu? Mu paberid lendavad praegu üle lombi ette, hakkab varsti sealsete traavlitega võidu trennima. Kuidas sina seal, kamarakillukesel? Härdaks võtab, vennas, kirjuta kõigest! Täp. aadr. pärast, pr. pane Connecticut, Technological (valisin kuulsama!) campus, poste restante (nõud. nagu На деревню дедушке, mälet. Tšehhov?). Mr. Ronnie A. Libby, iga kirju koer varsti teab. Jah, Rüüt, meie, tippkutid, üle kogu maakera ...”*

Majaema Külvirüüt ärkas kuivast suust. Mõnikord päris nuhtlus, mitu korda öö teisel poolel. Endamisi pelgas ta suhkruhaigust, lähedastele õhkamata, ent arsti juurde minna häbenes: tugeva kondiga ja näost õitsev, oma aastate kohta. Eks räägib, kui tõsisema hädaga just koju kutsuma peab, aga isegi see laialt levinud viiruseline on nende majast alati mööda läinud. Kas oli siin tervislikku mereõhku rohkem, kui gripile meeldis, või sellest, et söödi rammusamalt ja kogu aeg väljas tegemist leidus, tänavu enne jõulu üheks nädalaks koguni lumelabidaga? Aga vähemalt õhtuses voorus võiks vanamees masuuti kokku hoida, pealegi nüüd, kus teiselt poolt lahte televiisorist muud ei kuulegi. Ehk tuleb see suu kuivamine just suurest ülekütmisest?

Elsa Külvirüüt kallas endale purgiservast äädikhaput seene-vett, lahjendas (ilma suhkruta) ja võttis kruusi kaasa, et mitte tagasi tulla, kui uuesti janutama ajab. Köögi õhuakent valla tõmmates vilksatas harjumusliku pilguga rannajääd, see helkis kuupaistel, kiisas riba vaid, karide taga juba lahvavesi, ainult kivide lagipead kiilana läikivad.

Koridoris märkas majaema valgusvööti, jõnksulist, kaartrepi astmetel, ja ehmus tõsiselt. Rein polnud öösiti tuupija, vähemalt siiani polnud paistnud seda vajagi. Kuid koerahaugatus või ukseavamist kuulnuks ta läbi une, ja plikalõhna polnud majas, seda ütles ta emainstinkt kindlalt. Poisil pidi midagi olema, kui ta ei maga, kell kolme-nelja ringis. Ja järsku meenus talle, et Rein juba koju tulles paistis kuidagi vaiksem, neelas toitu, mõtted hajukil, läks kohe üles ja palus ennast vusserilekutsumisega mittle segada. Ema Külvirüüdi süda hakkas puperdama, ta tundis seda, valge fajansskruusi külmus peos, iga kriuksuva trepi-astmega ikka enam. Kui ta paakil ukse oli avanud (hinge kinni hoides), siis tõusis süda peaaegu kurku, aga ta oli vapper naine: ei karjatanud. Elsa Külvirüüt läks oma maatõugu sammul, kruus peos, laua juurde, üle mille sirutus ta ainsa poja ülakeha, paljad musklis õlad, jooksja kummis rind valges spordisärgis, pea ristatud kätel, pikad õlekarva juuksed laual hajuli. Hetkeks tundus talle, et Reinu nahk on juba kooljakahvatu, kuid siis nägi: poeg hingas, ja mõistis, et see kahvatus tuli roheline lambi kumast. Ta silus poja juuksed eemale, katsus otsaesist, aga palavikku sealt ei leidnud. Helesiniste välismaa markidega ümbrik paistis poja küünarnuki alt. Rein oli nimetanud söömast tõustes, et sai kirja Liibidelt, neilt oma juutidelt, kes ära sõitsid. Ja veel oli üks valge paberileht, kuhu oli kirjutatud ainult mõni sõna, tõsi küll, imelikult mitu-mitu korda . . .

*kirgas kirka kirgast hele-helesinine
Euroopa kirgas vaim*

Ta mõtles viivu, katsus veel kord poja pead. See oli laubalt natuke niiske, kuid hingamine oli sügav ja aeglane, terve noore keha rahulik uni. Lihtsalt see pööning oli ülemäära soe.

Elsa Külvirüüt märkas oma peos kruusi ja rüüpas ahne janutäie, korraga kahetsedes, et polnud suhkrut lisanud. See aitab ehmatuse puhul. Aga suu kuivus tuleb kindlasti sellest. . . Vanamees kütab nagu hull. Just nüüd, kus terve maailm kokku hoiab.

1973-1974